

Petőfi a politikai jel Irtta: Móricz Zsigmond

Honnan volt Petőfi az a minden pillanatban tettekre kész síkra szállás, mihelyt a nép érdekeiről van szó? Miért van ennyire felgyújtva és érzékenyvé téve, mint a fájó seb, a legkisebb sértésre, ami a nép szegénységét vagy a nép fenségét érinti.

Petőfi az apja lehetett nagyon kiváló egyéniség, a mester, aki „csak hűsvágáshoz ért s nem sok hajszála hullt ki a tudományokért”: ez az ember megmagyarázhatatlan módon, erején felül mindent elkövet, hogy a fiát tudományokra nevelje. Ebben az emberben lelke mélyén lehetett az a férfi új és emberi nagyság, mely a legkisebb életformák közt is tud uralkodni s a gyermekre tud hatással lenni. Ebben a férfiban, ebben az apában, aki iránt a fia mindig a legnagyobb tiszteletet és gyöngédséget tanúsítja s humora is a melegség hangja: ebben ott kellett lenni annak a szeretetnek és sajnálkozásnak a mély néptömeg felé, amely minden iparosban benne van mint némi büntudat, hogy elhagyta valamiképpen ezt a szenvedő tömeget.

Elég a zenének egy elejtett szó, egy legjobbkor jött sugalmazás, hogy apja ellenére is tovább folytassa az apa által megadott irányt.

S a kor szabadságeszméi fokozták fel benne a többit. „Csaknem kirekesztőleg olvasmányom, reggeli és esti imádságom, mindennapi kenyerem a világnak ez az új evangélioma, melyben az emberiség második Megváltója, a Szabadság hirdeti ígéit. Minden szavát, minden betűjét szívembe véstem és ott bent a holt betűk megélevenedtek és az élethez jutottaknak szűk lett a hely és tomboltak és örjöngtek benne.”

Korlátlan benne az egyéni szabadságvágy és ezt a korlátlanlanságot követeli a szimbólum: a Nép számára.

Petőfi a kor legnagyobb költője: ő a kornak egy más jele is. Petőfi az egyetlen, aki soha egy pillanatra sem feledte el s nem mulasztotta el, hogy azonnal és végzetesen fel ne emelje szavát a nép mellett.

Egész élete egyetlen harc volt, egyetlen nagy eszme érdekében: megszűntetni a jogtalan és okatlan rabságot, amiben emberek milliói feküdtek.

Petőfi nem volt politikus. Nem ismerte a politikusokat, mert politikának azt kell mondani, ha azokkal az egyénekkal valaki együtt tud dolgozni, akik valamely eszmének az érdekében hajlandók szervezkedni. Petőfi nem szervezkedett. Soha semmiféle politikai pártnak tagja nem volt. Soha semmiféle politikai cselekményben részt nem vett.

Ő maga volt politikai jel. Több: volt idő, mikor lángjel volt s mikor félelmes vészjel lett, mely a legfontosabb tennél, a jobbágyfelszabadításnál döntően hatott a kedélyekre.

Jókai meséli el, hogy azon a reggelen, mikor a jobbágy-szabadságharc törvényjavaslatán kellett szavazni, mint rémhír terjedt el Pozsonyban az országgyűlés főúri tagjai közt, hogy Petőfi negyven ezer felfegyverzett paraszttal áll a Rákoson. Hogy Széchenyi azzal köszöntött be a magnások kaszinójába ezen a reggelen, hogy

HORVÁTH BÉLA: AZ ELVESZÍTETT BARÁTOKNAK (AMISSIS AMICIS)

Azért vagyok hazámban számkivetve,
Mert néma nemzetért kiáltozám,
Szemembe vert a poklok a pernye
S tűzön futottam, vastag éjszakán.
Az égbe néztem, égi rendszerekbe,
De nem hallottál, hallgatag hazám!
Nem hallasz engem, ódes Magyarország,
De minden jussom cenkek ragadozzák.

A korcs pogánynak nem vagyok keresztény,
A jövevénynek nem vagyok magyar,
De őseim síralmát zengedezvén,
Az ajkamon nem alszik el a dal!
Egy ezredéve dajkám vagy te, Veszprém,
Egy ezredéve gyúlt bennem a baj,
Hogy szava legyen annak a cselédnek,
Ki hallgatott és túrt egy ezredévet.

Ti csillag-néző, együgyű kanászok,
Ti sírba-döntött, régi magyarok,
Ha mozdulok, minden tagomban fájtok,
Bennem buzogtok s bennetek vagyok.
A szájamon szól a ti szolgaságtok
És engem néznek mind a csillagok,
Kik arcotokba égi fényt sütöttek,
Mert szolgák voltatok és üldözöttek.

Szívem kiszaradt, megszakadj te, bordám,
Ha megtagadnálak ti pásztorok
S a dolgok csak egyszer nem dalolnám,
De ládd, a tűzbe, vérbe gázolok,
Mert jártam én a püspök lanka dombján,
Kicsiny kezemből kaptam egy botot
S ahogy forgattam, megfutott a konda
És mindhalálig emlékszem a dombra.

Emlékszem rátok, mindörökre, dombok!
Veszprém, sűrögtem minden dombodon,
Sírhalmaid porába sírva omlok,
Hogy ottan porladt, porhanyó porom!
De addig dolgomat szívembe kongod,
Tornyod tanít, a püspöki torony
És egyre zeng, világgá küldöz engem,
Hogy énekét bárhol bolyongva zengjem.

Igy mentem én a tudományba, — London
Nagy bölcsse vitt a világ tetején,
Mégis belém dobogtál régi dombom,
Hogy meg ne dőljek életem felén,
De forradalmam égjen, egyre forrjon,
A nagy világban így növekedem
S bölcssek csodáltak síheder koromban,
Dicső híremben, forró nyomoromban.

De nem tudott más bölcsességet elmém,
Mint égi város, téged vallani!
A zord időnek már ideje telvén,
Hasadjatok meg, Veszprém halmait!

Tomboljatok a holtak néma nyelvén,
A porból keljetek ti hajdani
Holtak, tanunak végre jöjjetek ki,
Ne hagyjatok kutyák közé kivetni!

Nem gyáva létért lettem itten árva:
Belé van oltva már a hullafolt,
A föld elsenyved, mint a sárga lárva
S ki porban élt, mind porban is lakol.
De láttam én a csillagokba látva
S kihirdetem, ahogy megírva volt:
A Szívem nélkül ki lehetne boldog?
Majd oda hulltok, ahova hajoltok.

S hozzá hajolni vágyva-vágyva vágytam,
A kárhozat reszkette agyvelőm,
De Atya, Fiú, Szent-Lélek, ti Hárman
Egy Isten: benned bízom vakmerőn,
Hogy élek, élek, élek a halálban
Örök napon, időtlen delelőn!
S elé borulva küzdelemben kaptam,
A lelkem vassal ezért foghatatlan.

Nem foghat rajta semmiféle fegyver,
Nem ölheti se vérpad, sem bitó,
Nem kötheti ki semmiféle fegyver,
Nem kattan rá a hüvelyk-szorító!
De, Istenem, te oldaladba vedd el,
Égő szívedbe tégy, Szabadító!
Főlirtál engem a te őt sebedben,
Igy lettem boldog s benned ölhetetlen.

Igy röpködök a rengeteg veszélyben
S világ rohadtám meg nem rothadok,
Dübörgő táborokban jönnek értem
Tüzes kerubok, kardos angyalok.
Valóban itt valék? Valóban éltem?
Itt lengek én, vagy már nem is vagyok?
Ha éltem is, nem élt szívembe semmi,
Csak vágyam innen menni, menni, menni.

Ez volt e rongy világon diadalom,
Ezért hevültem dolgozom, te népi!
S nem csüggedek, dühömben ölthetetlen
Tüzes Galamb tüzes kegyelme égi!
Pokol tüzeit parázsa fojtogattam
S pokol se bírta meg szívem hevét,
Füstöt csapott a lángja, mind kihamvadt
S megcsóváltam az égi forradalmat.

De lángoló jelet kinek csiholtam?
Vonít a nép a vastag éjszakán.
A néma nemzetért minek csaholtam?
Nem hallottál meg, hallgatag hazám.
De élve-halva meg nem csillapodtam,
A boldog korszakot kiáltozám,
Mert lesz idő, hogy csillagom megéled
S fölkelnek majd a messzi nemzedékek!

Dicsőséges nagyurak, hát hogy
vagytok?

Mindenki tudta a verset, amelynek második sora így szól:

Vizket-e úgy egy kicsit
a nyakatok?

Jókai azt mondja: „Hogy a törvény létrejött, az a Kossuth érdeme, de hogy egyetlen ellentmondó szó nélkül szavaztatott meg, az Petőfié.”

A, Petőfi nem volt politikus, nem állott negyven ezer paraszttal Rákoson s ezt a politikusok hamar észre is vették.

Nem itt van Petőfi nagysága. S nem ott, hogy oly hamar elveszett a félelme s már a választáson majdnem agyonverte a felízgatott negyven paraszt, akit ráuszítottak. S nem érinti az ő fényét, hogy Kossuth hagyta megbukni a költőt, aki az ő nevével mint költő soha ki nem mondta s akit ő észre sem vett... Ez dicsősége Petőfié, hogy nem tudott politikus lenni.

A politikus elalkusza az igazságot.

Petőfi az egész korszakban az egyetlen, aki nem alkuszik, ahogy Ady mondta.

Petőfi a távoli vihar biztos és megérző jelzőkészüléke lett. Olyan

viharoké, amelyek nem következtek be, de amelyek az idők végtelejében készülnek rá, hogy meg rázkódtassák mindaddig a társadalmakat, míg csak fennállanak a tömeg bilincsei.

„Vártam a jövődöt — írja naplójában —, vártam azt a pillanatot, melyben szabadságeszmém és érzelmeim elhagyhatják a börtönt. Vártam a pillanatot. Nemcsak reméltem, de bizton hittem, hogy el fog jönni. Tanubizonyságaim erre költeményeim. Világsan láttam, hogy Európa naponként közeledik egy erőszakos meg rázkódtatáshoz.”

Közben legszebb sorai, képei, kiáradó érzései olyan mezőn csapkodtak, ami előtte soha költészetnek tárgya nem volt. „Nem ül kevélyebben a huszár a lovon, mint a kishéres a vendégoldalon.” „A négyökrös szekér”, a „Falú végén kurta kocsmá”, „Az Alföld” s annak minden égő tövisrózsája, a népelet millió színes szaga. Ezek az ő csillagai.

Egymaga egy olyan mély politikát jelent, amely mai napig tökéletesen uralkodik az irodalomban. Adynak kellett jönni, hogy új, kultúralt és maibb magyar európaiságot tanuljon az irodalom,

Ez a fiatal ember, akit még él, jobbról, balról, alulról, felülről vágta, martta, támadta s akit csak a tömeg imádott és istenített: ez egymaga áll a serpenyő egyikén, míg a másikon ott áll vele szemben a mult egész konzervatívizmusa, az egész társadalom minden zsbivásarával, a kultúrözrzavar. És ő a győztes. Ő a maradéktalan, aki megnőtt a távolsággal. Akinek minden párt és minden irány és minden haszonkereső egyformán nekimehet, hogy ő maga igazolását lelje benne.

Petőfi nyugodtan kimondhatjuk, hogy a hajnali fény első sugara.

Új világ maradt utána. Új lett az egész magyarság. Élete, formája, értéke és jövője, Petőfi által.

Petőfi, az iparosfiú, arról a közepreteleződési helyről, ahonnan jött, kiterjesztette kezét és lefelé és fölfelé egyformán megmutatta a valóságot.

Elő se kell venni a könyvet, a Bibliát, amit itthagytok: az élet maga igazolt mindent eleitől végig, ami benne kigyulladott.

Az az igazság. Az mind igazság s az Igazság az övé.

Petőfi öserő. De a sors segítette, hogy tisztán és tökéletesen azzá is lehessen!